

Kościół w połowie XX wieku

Cele katechetyczne – wymagania ogólne

- Wyjaśnienie, czym są systemy totalitarne i jaki jest stosunek Kościoła wobec nich.
- Omówienie roli Kościoła w historii Polski w połowie XX wieku.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Uczeń:

- wyjaśnia, czym charakteryzuje się system totalitarny;
- opisuje stosunek Kościoła wobec systemów totalitarnych;
- tłumaczy rolę Kościoła w Polsce w XX wieku;
- przedstawia przykłady zachowań sprzeciwiających się totalitaryzmowi;
- omawia, dlaczego należy przeciwstawiać się systemom totalitarnym.

Pojęcia i postaci

Totalitaryzm, wolność.

Wartości

Wolność i godność każdego człowieka.

Metody i środki

Burza mózgów, tworzenie definicji, miniwykład, artykuł prasowy, praca z podręcznikiem, rozmowa kierowana.

Propozycja realizacji

Modlitwa na rozpoczęcie

Pozdrowienie anielskie.

Cele lekcji. Nauczyciel podaje cele w języku ucznia: będę wiedział, czym charakteryzują się systemy totalitarne; będę umiał wyjaśnić znaczenie Kościoła dla historii Polski w XX wieku; będę wiedział, jaką postawę przyjmować wobec różnych oznak totalitaryzmu.

Metoda – burza mózgów. Nauczyciel prosi, żeby uczniowie wymienili najważniejsze według nich wydarzenia z historii świata i Kościoła z połowy XX wieku. Pojawią się zapewne informacje o pierwszej i drugiej wojnie światowej, o powrocie Polski na mapy Europy po zaborach, wojnie z 1920 roku, powstaniu warszawskim, o wyborze Karola Wojtyły na papieża. W razie konieczności nauczyciel może uzupełnić wypowiedzi uczniów o fakty, które uzna za szczególnie ważne.

Metoda – tworzenie definicji. Nauczyciel wskazuje, że połowa XX wieku to bardzo burzliwy okres w historii świata. Tłumaczy, że przyczyną rozmaitych cierpień ludzkich w tych czasach było panowanie w wielu krajach systemów totalitarnych. Następnie prosi uczniów, żeby w grupach spróbowali sformułować definicję „systemu totalitarnego”. Jeśli nauczyciel uzna, że to zadanie może być za trudne, proponuje całej klasie, żeby opracowała jedną wspólną definicję. Może też nakierować uczniów na odpowiednie wnioski. Należy dążyć do tego, żeby uczniowie wskazali, że system totalitarny to taki system władzy, który całkowicie kontroluje swoich obywateli, odbiera im wolność, prawo do odmiennego zdania. Człowiek staje się wtedy własnością państwa.

Metoda – miniwykład. Nauczyciel wyjaśnia, że totalitaryzmy, o których mówi się najczęściej, to totalitaryzm hitlerowski w Niemczech i bolszewicki w Rosji Radzieckiej. W państwach tych ludzie, którzy występowali przeciwko państwu, byli szykanowani, zamykani w obozach, a nawet zabijani. Nie można było mieć własnego zdania. Prześladowano mniejszości narodowe, odmawiając im podstawowych praw, wywożąc całe rodziny do obozów pracy, gdzie ludzie umierali często z wycieńczenia i niedożywienia. Podobny los spotykał osoby niepełnosprawne. Prześladowano też osoby duchowne, zwłaszcza te, które mówiły o wolności

sumienia i godności osoby ludzkiej. Totalitaryzmy te doprowadziły do wybuchu drugiej wojny światowej, o której uczniowie na pewno uczyli się na lekcjach historii. Po zakończeniu wojny Polska znalazła się pod wpływem Rosji. Panujący tam ustrój totalitarny próbowano przenieść także na grunt naszego państwa. Pierwsze lata po wojnie nazywamy w Polsce okresem stalinizmu. Wówczas osoby wyznaczone przez Stalina i jego współpracowników, które w naszym kraju pełniły władzę, próbowały wprowadzić w Polsce ustrój komunistyczny i całkowicie podporządkować ją Rosji. Okres stalinizmu i komunizmu w Polsce charakteryzował się m.in. walką państwa z Kościołem.

Metoda – artykuł prasowy. Nauczyciel prosi, żeby uczniowie zapoznali się z fragmentem z podręcznika na temat stalinizmu w Polsce. Następnie proponuje, żeby uczniowie wyobrazili sobie, że są korespondentami zachodnioeuropejskiego państwa, którzy przyjechali do Polski po drugiej wojnie światowej. Ich zadaniem jest napisanie krótkiego artykułu prasowego, w którym mają opisać, w jaki sposób państwo próbuje zniszczyć Kościół w Polsce. Po zakończeniu pracy uczniowie odczytują swoje artykuły. Nauczyciel może dodatkowo uzupełnić ich wypowiedzi.

Metoda – praca z podręcznikiem. Uczniowie samodzielnie wykonują ćwiczenie 2 z podręcznika (punkt: „Praca na lekcji”). Po zakończeniu pracy uczniowie prezentują swoje odpowiedzi.

Metoda – rozmowa kierowana. Nauczyciel prosi uczniów, żeby zastanowili się, dlaczego Kościół sprzeciwia się systemom totalitarnym oraz jaki miał wkład w historię Polski po drugiej wojnie światowej. Należy doprowadzić uczniów do wniosku, że Kościół zawsze mówił o wolności człowieka, a po wojnie dążył do tego, żeby państwo nie odbierało ludziom ich podstawowych praw. Następnie nauczyciel prosi uczniów, żeby wyjaśnili, dlaczego ważne jest to, żeby wiedzieć, ile zła niosą ze sobą systemy totalitarne. Uczniowie powinni dojść do wniosku, że historia może nas uczyć, jak unikać błędów w przyszłości, oraz żeby sami w tych środowiskach, w których żyją, szanowali wolność i godność każdego człowieka.

Podsumowanie lekcji

Okres połowy XX wieku to bardzo trudny czas w historii świata. Totalitaryzmy hitlerowski i bolszewicki doprowadziły do drugiej wojny światowej, cierpień i śmierci milionów osób. Kościół zawsze nauczał, że czło-

wiek jest wolny i każdy – niezależnie od pochodzenia, wykształcenia i majątku – ma swoją godność i prawa. W Polsce po drugiej wojnie światowej wielu duchownych i świeckich cierpiało ze względu na wyznawaną wiarę i deklarację przynależności do Kościoła.

Modlitwa na zakończenie

Z podręcznika.

Praca domowa

Z podręcznika.

Korelacja z edukacją szkolną

- Język polski:

Bohaterstwo i męczeństwo – porównanie (na przykładzie bohaterów z powieści *Kamienie na szaniec* A. Kamińskiego).

Dziedzictwo narodowe oraz kulturowe i postawa odpowiedzialności za nie na podstawie lektury (np. *Szyfowe prace* S. Żeromskiego, *Kamienie na szaniec* A. Kamińskiego).

- Historia:

Kościół wobec ideologii XX wieku – oblicza totalitaryzmu (włoskiego faszyzmu, niemieckiego narodowego socjalizmu, systemu sowieckiego): ideologia i praktyka; polityka Niemiec na terenach okupowanej Europy; zagłada Żydów oraz Romów i eksterminacja innych narodów.

Święci i bohaterowie Polski wobec zbrodni okupanta i w latach stalinizmu. – Wojna obronna Polski we wrześniu 1939 roku. Agresja Niemiec (1 września) i Związku Sowieckiego (17 września): przykłady szczególnego bohaterstwa Polaków, np. obrona poczty w Gdańsku, walki o Westerplatte, przykłady bohaterstwa Polaków ratujących Żydów z Holokaustu; przykłady zbrodni niemieckich i sowieckich (Palmiry, Katyń, kaźń profesorów lwowskich, Zamojszczyzna); polityczna i militarna działalność polskiego państwa podziemnego, w tym formy oporu wobec okupantów. Początki komunizmu w Polsce – postawy Polaków wobec nowych władz ze szczególnym uwzględnieniem oporu zbrojnego (żołnierze niezłomni, zwani też żołnierzami wyklętymi), przyczyny i skutki Poznańskiego Czerwca 1956 roku.

Znaczenie Kościoła katolickiego dla stosunków politycznych i społecznych w Polsce w latach 1957–1981 i podczas stanu wojennego – rola Jana Pawła II i jego wpływ na przemiany społeczne i polityczne; charakterystyka ruchu społecznego „Solidarność”, postawy Polaków wobec stanu wojennego, fenomen oporu społecznego.

- Geografia:

Szacunek dla dziedzictwa – geografia Europy: szacunek i zrozumienie innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.

- Wiedza o społeczeństwie:

Odpowiedzialność za sprawy międzynarodowe – wybrane problemy społeczne współczesnego świata (np. głód, zanieczyszczenie środowiska); propozycje działań w kierunku poprawy warunków życia innych ludzi na świecie.

- Język obcy nowożytny oraz język mniejszości narodowej lub etnicznej:

Słownictwo religijne: np. świadectwo wiary, postannictwo.

Modlitwy: w intencji Ojczyzny.